

FULL D'ASSESSORAMENT PER A PARES

Gener/Febrer 1994

Núm. 31

Publicació del Servei d'Assessorament i Orientació de Grups de Pares i Escoles Actives de Pares de Catalunya -FAPAC-

Responsable del Servei: Ricard Montalban

COM EDUQUEM ELS NOSTRES FILLS? (Estils educatius dels pares)

No hi ha dubte a l'afirmar que els pares premiem i castiguem les conductes dels nostres fills. Quan apliquem un càstig, per exemple, potser sí ens vindran els dubtes: hem fet bé o malament? Potser he estat massa dur?

Els sentiments de culpabilitat provoquen, de vegades, un apropament al fill/a castigat per tractar de compensar-lo, per demostrar-li que, malgrat el càstig, l'estimem molt. Aquest model educatiu encara pot reforçar més les conductes per les quals hem castigat al fill/a, és a dir, que les continuarà fent, perquè sap que posteriorment al càstig arribarà una recompensa. Com hem d'actuar el pares? Tant de bo es pogués donar una resposta concreta. Sí podem, però, oferir-vos una sèrie d'elements que us ajudin a reflexionar sobre els comportaments i el seus efectes, sobre com la manera de ser i d'educar dels pares influeix en llurs fills.

La complexitat d'aquest tema i la limitació de pàgines d'aquest Full ens obliga a descriure només tres tipus de diferents estils educatius dels pares i des d'una perspectiva general. En qualsevol cas, pensem que aquestes línies poden servir per reflexionar sobre les pròpies actituds davant els fills, tot considerant que un canvi en la forma d'exercir la paternitat també representa un canvi en els fills (Burín, 1992).

Els comportaments dels pares defineixen diferents estils educatius

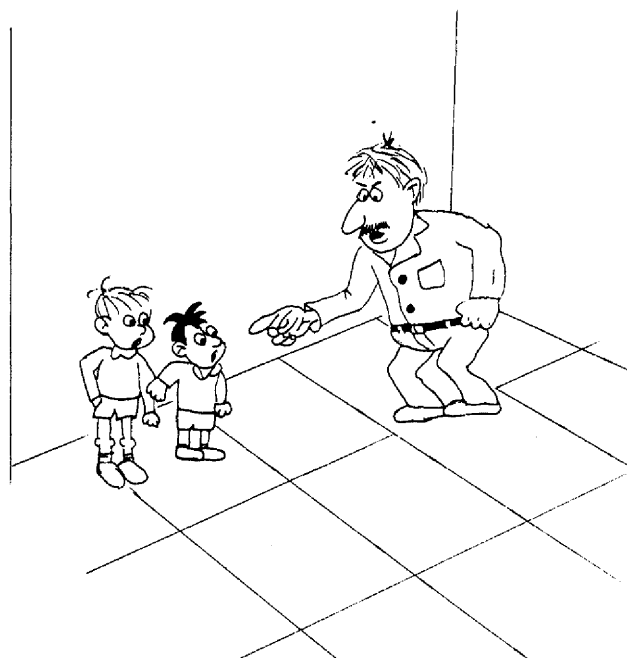
Es poden distingir quatre grans dimensions de comportaments;

a cada dimensió es donen una sèrie d'actituds les quals, a la pràctica, són molt més variades i, per tant, les que citem cal considerar-les com a orientatives:

A. Grau de control

Els pares que exerceixen un elevat control pretenen inculcar en llurs fills uns determinats comportaments estàndars. Per exercir aquest control es poden fer servir diferents estratègies:

-l'afirmació del "poder" (-aquí mano jo i prou!-), de manera



que quan el fill/a se salta una norma s'utilitza el càstig físic o se l'amenaça, privant-lo d'objectes o avantatges.

-mostrar-se enfadat, decebut, desaprovar un comportament del fill, és a dir, una retirada d'afecte momentània (no escoltar-lo, fer que se l'ignora, no voler parlar amb ell...).

-la inducció, és a dir, quan els pares pretenen que el fill reflexioni sobre el per què del seu comportament.

Cal tenir present que el control exercit pels pares pot ser consistent, és a dir, que les normes que s'apliquen són les mateixes i no varien, o inconsistent, les normes varien i s'apliquen segons el moment (el que agrada avui demà pot ser castigat).

L'exercici arbitrari de control és, precisament, l'element que pot generar més efectes negatius en els nostres fills. És important que les normes i pautes de comportament que volem transmetre siguin coherents i consistents.

B. Comunicació entre pares i fills

Els primers, sobretot mitjançant el diàleg, "utilitzen el raonament per obtenir la conformitat del nen" (Moreno i Cubero, 1991). Sovint, els pares expliquen les raons per les quals han aplicat una restricció o sanció al fill, li demanen opinió i escolten els seus arguments (fins i tot els pares poden modificar alguns dels seus comportaments segons les opinions dels fills).

Per contra, un baix índex de comunicació implica uns pares poc consultius amb llurs fills; tampoc solen raonar les normes que imposen, però davant les queixes o plors dels fills accedeixen a les seves demandes. També poden utilitzar la tècnica de la "distracció", és a dir, no abordar el problema, sense raonar directament amb el fill.

C. L'exigència

Hi ha pares que animen i pressionen als fills perquè aquests mostrin el màxim de maduresa en els aspectes socials, intel·lectuals i emocionals; exigeixen un grau elevat d'autonomia i volen que els fills resolguin situacions per sí mateixos.

També n'hi ha que, contràriament a l'exigència, subestimen les capacitats dels fills i pensen que aquests no seran capaços de realitzar una tasca concreta, o simplement, per no pressionar-los, es limiten a que el desenvolupament del fill/a segueixi el seu curs.

D. L'afectivitat

L'afectivitat que mostren els pares implica que estan pendents del fill, s'interessen per les seves necessitats, emocions, desitjos o preocupacions. En definitiva, l'afectivitat és a la base de les relacions que s'estableixen.

No és el mateix, per exemple, un exercici de control dins una relació afectiva positiva que un control basat en el poder i no en l'afectivitat.

Amb aquesta última frase hem pretès indicar que aquestes quatre dimensions de comportament descrites no tenen perquè donar-se per separat a la realitat, però cal destacar que el predomini d'una d'elles pot definir un estil educatiu o un altre. Bàsicament, de les

quatre dimensions descrites se'n poden extreure tres estils educatius. Així, hi haurà pares que, generalment:

-Seran autoritaris. Exerciran alts índex de control i seran exigents, però el grau de comunicació i mostra d'afectivitat tendiran a ser baixos.

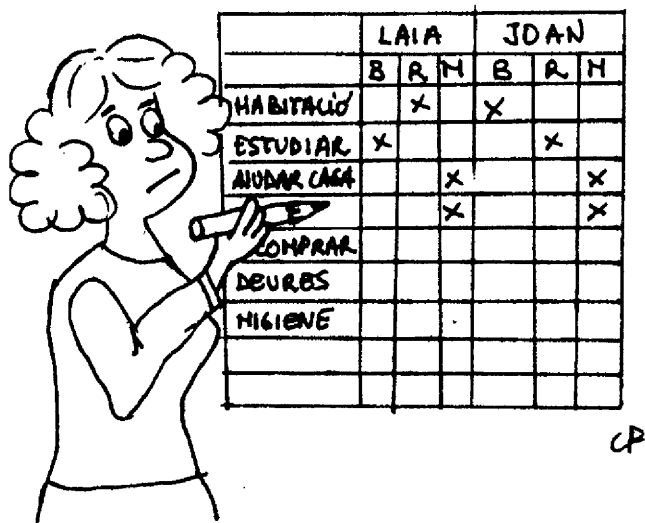
-Es mostraran permissius. Aquest estil suposa que exerceixen poc control sobre les conductes dels fills i tampoc els exigeixen responsabilitat i ordre. Sovint no ajuden els fills a estructurar-se ni ofereixen unes pautes i normes (per exemple hora d'anar a dormir, veure la TV...). Per contra, solen mostrar-se més comunicatius i afectius. En general utilitzen poc el càstig i escolten les opinions dels fills.

-Actuaran democràticament. Aquests pares presenten uns graus elevats de comunicació i afecte, així com de control i exigències de maduresa. Es mostren afectuosos, sovint reforcen els comportaments dels fills i intenten evitar els càstigs.

Descrivim a continuació més detalladament els diferents estils citats i els seus efectes en el fill/a.

Descripció de tres estils educatius dels pares

Estil autoritari



	LAIA			JOAN		
	B	R	M	B	R	M
HABITACIÓ		X		X		
ESTUDIAR	X				X	
AJUDAR CASA			X			X
COMPRAR			X			X
DEURBS						
HIGIENE						

L'alt índex de control i també d'exigència sobre els fills/es contrasta amb l'escassa comunicació i mostra d'afectivitat directa. Sovint, els pares s'esforcen per influir i controlar el comportament dels fills, basant-se en l'obediència i l'autoritat, i mostrant-se partidaris de mesures disciplinàries rígides i del càstig per imposar els seus criteris, independentment que el fill estigui o no d'acord amb els pares.

No afavoreixen el diàleg amb els fills, fins i tot imposen el seu silenci, apel·lant a l'autoritat paterna. -Això és així perquè ho dic jo! És una frase que està al darrera de molts raonaments que els pares fan als fills.

¿Quines repercussions pot tenir, en els fills, aquest estil educatiu?

No és d'estranyar que els fills de pares autoritaris tendeixin a ser obedients, ordenats i rarament mostren conductes agressives o d'enfrontament. Si el nen/a desitja una cosa, no mostrarà constància, en les seves conductes, per aconseguir-la. Solen ser tímids, i donat que els pares imposen "perquè ho diuen ells" les normes, sovint sense raonar-les, mostren una baixa interiorització de normes i valors morals.

Els fills actuen més en funció del premi o càstig que se li atorga que no pas pel significat que té la realització d'una determinada conducta.

Respecte a l'afectivitat, no solen mostrar-la, i tampoc solen prendre iniciatives en les relacions socials, amb els companys. Els èxits o fracassos que tinguin els viuen com a externs a ells, ja que en el seu entorn familiar hi ha un grau de control elevat. Aquest fet dificulta les capacitats del propi nen per superar els entrebancs que tingui.

El baix índex de comunicació en ambients autoritaris fa que els fills tendeixen a mostrar-se poc alegres, fins i tot colèrics, irritables, però sense mostrar agressivitat.

Estil permissiu

En l'ambient familiar marcat per aquest estil educatiu destaquen conductes paternes baixes en control i en exigències de maduresa. Pel contrari, els pares solen ser més comunicatius i afectius. En general, els pares mostren una actitud positiva davant el comportament dels fills, i el càstig és un recurs poc utilitzat. Fins i tot, solen consultar als fills sobre aspectes familiars. No obstant això, ja hem esmentat que són poc exigents davant les responsabilitats dels fills, no transmeten unes normes que ajudin a estructurar l'afer quotidià del nen/a, i permeten que aquest s'auto-organitzi al màxim, fet que no ajuda a l'infant a discriminar el que està bé o no (per exemple, hora d'anar a dormir, temps de veure la televisió, etc.).

Aquest estil educatiu dels pares bé marcat també per l'ús del raonament amb els fills, rebutjant el poder i control sobre ells.

Les principals conseqüències que se'n poden derivar d'aquest estil educatiu són, d'una banda, degut a l'escassa exigència i control de les seves accions, nens/es amb dificultats per controlar els seus impulsos, per assumir responsabilitats, i amb una autoestima possiblement baixa. D'una altra, l'índex de comunicació i raonament afavoreix als nens unes actituds vitals de major alegria que els dels pares d'un estil més autoritari.

Estil democràtic

Les característiques principals d'aquest estil són: major índex de comunicació, afectivitat, exigència i control. Sovint reforcen les conductes dels fills i es tendeix a evitar el càstig. Aquests pares mostren una més gran sensibilitat a l'hora d'escoltar les necessitats dels fills i de tenir en compte els seus interessos.

No són pares indulgents, sinó que tendeixen a dirigir i controlar el fill, això sí, tenint en compte els seus sentiments i capacitats. No es tracta de rendir-se als capricis dels fills, encara que aquests plorin. Solen explicar perquè apliquen una mesura disciplinària, però poden variar la postura segons els arguments que els fills facin.

En general, els fills de pares amb un estil educatiu predomi-



nantment democràtic, solen mostrar nivells més elevats d'auto-control i d'autoestima, capaços d'afrontar situacions noves i mantenir confiança amb sí mateixos, mostrar-se segurs. Solen, també, establir relacions amb els companys espontàniament, i es mostren també carinyosos. Els valors i normes socials estan en aquests nens més interioritzats.

Fins aquí, hem descrit les característiques generals de tres estils educatius diferenciats i les possibles conseqüències en els fills. ¿Quins són els factors que determinen als pares actuar d'una manera i no d'altra?

Factors que condicionen les pràctiques educatives pels pares

Podríem enumerar una gran llista, però ens centrarem en quatre apartats essencials:

-relacionats amb el propi fill: la seva edat, el sexe, ordre de naixement (primer, segon...), la configuració de la pròpia personalitat del fill (més afectuós, per exemple), les dificultats derivades de malalties, o la interacció amb els pares (àpats difícils, li costa menjar, dificultats en el dormir, etc.).

-relacionats amb els pares: la seva experiència com a fills, i com a pares, els models educatius dels seus pares respectius, la seva personalitat (per exemple pares ansiosos), edat, sexe, relacions de parella, etc.

-relacionats amb l'ambient familiar i aspectes socioeconòmics i culturals: vivenda petita, amb espais reduïts (això necessàriament requereix un major control i condiona la convivència), dificultats econòmiques, atur, etc.

-relacionats amb d'altres àmbits que també incideixen en l'edu-

ció dels fills. Ens referim, principalment, a l'escola.

El fill/a passa, diàriament, moltes hores a l'escola. Si els pares coneixen l'escola, assisteixen a les reunions, activitats, fan un seguiment de l'evolució escolar de llurs fills, aquests mostraran un major interès per l'escola, ja que, vulguem o no, els pares som un model a imitar pels fills.

La relació pares-mestres és molt important. L'escola té uns coneixements del nen/a, els pares un altre. L'intercanvi d'informació dóna una visió més global de l'evolució dels fills, i estableix una coherència entre les accions escola-família, positiva per als nens i nenes.

Un recurs per reflexionar sobre com eduquem els nostres fills: l'Escola de Pares

L'Escola de Pares pretén ser un lloc de trobada de pares i mares que es reuneixen per dialogar i reflexionar, amb la col·laboració d'un coordinador. La figura del coordinador ha de respondre a una persona formada en l'àmbit psicològic, pedagògic i amb experiència en aquest tipus d'activitat.

Durant les reunions d'Escola de Pares es tracten temes relacionats amb l'educació dels fills i la paternitat, i s'atenen les opinions, dubtes, preguntes i actituds que presenten els pares i mares participants, des d'una perspectiva de pares, i no de "tècnic" professional de l'àmbit educatiu.

Generalment, el coordinador fa una breu exposició d'introducció al tema, per donar pas al diàleg grupal; també intervé per fer aclariments, coordinar les intervencions i oferir pautes quan sigui possible.

L'objectiu de l'Escola de Pares és promoure canvis en els pares, en les relacions pares-fills i en les relacions pares-nens-escola; s'analitzen les dificultats que els pares troben amb llurs fills, des d'una perspectiva general, tot considerant, com ja hem esmentat anteriorment, que un canvi en la forma d'exercir la pater-

nitat representa un canvi en els fills.

Possiblement, la denominació "Escola de Pares" no és la més adient, ja que no es tracta d'un lloc on els pares van a aprendre d'un "tècnic" que en sap, sinó a reflexionar sobre la pròpia experiència de ser pares. En aquest sentit, els temes que es tracten són triats pel propi grup de participants, perquè són ells, d'una manera activa, els protagonistes d'aquesta dinàmica.

Generalment, les Associacions de Pares d'Alumnes, dins el seu programa d'activitats, la majoria d'elles se centren en activitats extraescolars adreçades als alumnes: escacs, informàtica, bàsquet, anglès, etc. Creiem important que els membres de Junta d'APA impulsin activitats adreçades als seus socis naturals: els pares i mares d'alumnes. Aquesta activitat que us hem presentat pot ser un recurs important per fomentar la participació a l'escola, ja que la participació no passa exclusivament pels òrgans de govern del centre (Consells Escolars) sinó que passa també per fomentar en els pares i mares d'alumnes el seguiment de l'evolució de llurs fills, tant l'evolució escolar com general: social, afectiva, etc.

Bibliografia

-MORENO, M.C., CUBERO, R.: "Relaciones sociales: Familia, escuela, compañeros. Años preescolares". Capítol 14 del llibre *Desarrollo psicológico y educación*, compilat per Palacios J., Mardresí, A. i Coll C. (1991). Alianz Psicológica. Madrid.

"Relaciones sociales: Familia, escuela, compañeros. Años escolares". Capítol 19 del llibre *Desarrollo psicológico y educación*.



**FULL BIMENSUAL
COL·LECCIONABLE**

Es un servei de la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC)

LA SUBSCRIPCIÓ A "EL FULL"

La subscripció a "El Full" està pensada, principalment, per a que els pares i mares d'alumnes, professorat i entitats interessades rebin la nostra publicació directament. Les associacions de pares i mares federades a FaPaC rebran, com sempre, un exemplar gratuït de cada Full que es publiqui. Les APAs que ho considerin d'interès, poden fer difusió d'aquest servei als seus socis i al personal del centre. Gràcies.

Si t'interessa que es tracti un tema en particular en el FULL D'ASSESSORAMENT PER A PARES, escriu a la FAPAC (Escola Activa de Pares de Catalunya, carrer Cartagena, 245, àtic. 08025 Barcelona, o truca al telèfon 347 72 27

ESPEREM ELS TEUS SUGGERIMENTS